

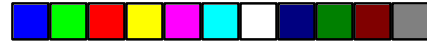

John H. Goldthorpe

*Professor i Sociologi,
Nuffield College, Oxford University, England*

Sociologiens nutidige krise: hvordan undgår vi falsk pluralisme?

Sociologiens tilstand her ved det tyvende århundredes slutning giver anledning til stor bekymring. Hovedårsagerne til denne bekymring er tre træk ved dagens sociologi: For det første er der en tydelig mangel på integration mellem forskning og teori, for det andet er det mislykkedes for sociologer i fællesskab at beslutte mere præcist, hvilken form for disciplin sociologi tilhører eller burde stræbe efter at tilhøre, og endeligt for det tredje er der stor uenighed om, hvordan man bør betragte uenigheden om sociologiens væsen og dermed, hvordan denne bør løses. I artiklen analyseres disse tre karakteristika, og mulige løsninger på sociologiens nuværende problemer formuleres.

Da jeg kun har begrænset plads til at beskæftige mig med en række store emner, kan mine kommentarer forekomme urimeligt strenge og affejende. I denne tekst, trækker jeg imidlertid på en række essays, jeg har skrevet inden for de sidste ti år, og som snarligt udkommer samlet (Goldthorpe 2000). I disse bliver de her fremførte argumenter behandlet mere nuanceret.

Jeg vedkender mig i høj grad de forudsætninger, denne konference er baseret på; nemlig, at sociologiens tilstand her ved det tyvende århundredes slutning giver anledning til alvorlig bekymring. Hovedårsagerne til denne bekymring er, ville jeg mene, repræsenteret af følgende tre træk inden for nutidig sociologi. Tre træk, der, efter min opfattelse, er af kumulativ betydning.

For det *første* er der en tydelig mangel på integration mellem forskning og teori. Dette er i sandhed et længe eksisterende problem - som jeg andetsteds (Goldthorpe 1997) har kaldt "sociologiens skandale". Hvad, der dog i dag gør denne skandale alvorligere end tidligere, er, at den nu ofte ikke anerkendes som en sådan. Jeg mener, at hovedansvaret for dette må tilskrives de (såkaldte) "generelle teoretikere", hvis store antal publikationer sjældent indeholder megen - om nogen - tanker om, hvordan deres teorier vil kunne relateres til forskningens resultater. For naturvidenskaben - og for langt de fleste inden for økonomien, statskundskaben og psykologien - er formålet med teori først og fremmest at fremlægge et systematisk grundlag til *forklaring* af interessante fænomener. Men inden for sociologien afviser teoretikere såsom Jeffrey Alexander og Anthony Giddens åbenlyst en sådan forståelse af teori. Deres holdning er, at teorien kan påberåbe sig en betydelig uafhængighed af forskningsprocessen. Som "diskurs" eller blot

som "begrebsdannelse" kan den leve i sin egen verden (se f.eks. Alexander 1998:32, 165; Giddens 1884:xvii-xx). Eller som van den Berg udtrykker det. Generel teori forsøger ikke "at formulere sammenhængende forklaringer af ting, der sker 'der ude'", men snarere,

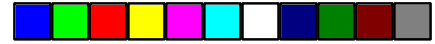
at blive en selvstændig subdisciplin med egne afklarede relevans- og anvendelighedskriterier, som forekommer ganske adskilt fra udøvende sociologiske forskeres behov og interesser (van den Berg 1998:25-6).

Derfor er det lidet overraskende, at mange forskningsorienterede sociologer som modreaktion betragter den generelle teori med foragt - som ikke andet end, med Davis' ord:

Et slimet sammenrod af (vildledende) intellektuel historie, en god sjat ideologi og en kinesisk menu af "skoler", "indfaldsvinkler" og fine, imponerende fagord ("*buzzwords*") (Davis 1994:184).

De formoder så, ganske fejlagtigt, at de kan klare sig helt uden teori. De synes at mene, at forskningsresultater i store træk "taler for sig selv" og, endvidere, at hvor data forekommer i kvantitativ form, kan kausale sammenhænge udledes direkte fra den statistiske analyse uden brug af teoretisk input. Van den Berg observerer således videre, at den teoretiske "selvstændiggørelse" her finder sit modstykke i en teknisk selvstændiggørelse, og at det på en måde er "ikke mindre absurd eller skadeligt for disciplinen i sin helhed" (1998:206).

For det *andet* er det tydeligt mislykket sociologerne i fællesskab at beslutte mere præcist, hvilken form for disciplin, sociologien tilhører eller burde stræbe efter at

tilhøre. For nogle - og dette er også min holdning - bør sociologiens mål være helt utvetydig at kunne betegne sig som en *samfundsvidenskab*, og derfor have udviklede bånd til andre samfundsvidenskaber såsom økonomi og statskundskab, og endvidere til *humanvidenskaber* såsom psykologi, demografi og de forskellige retninger af human biologi. For andre repræsenterer en sådan stræben dog blot en forældet "positivisme". De ville mene, at hvis sociologien overhovedet skal betragtes som en samfundsvidenskab, så må det være af en ganske særlig art, hvis mål og metoder klart adskiller den fra naturvidenskaben. I virkeligheden ligger der her en henvisning til den tyske *Methodenstreiten* fra slutningen af det nittende århundrede, dvs. til den dengang fremlagte opdeling mellem *Geisteswissenschaften* og *Naturwissenschaften* og til den påstand, at førstnævnte er afgørende adskilt fra sidstnævnte af "det hermeneutiske imperativ" - behovet for, ved studier af sociale og kulturelle fænomener, at gå udover objektive forklaringer til en "subjektiv grundforståelse" af deres menneskelige mening. Af samme årsag, hævdes det, bør sociologiens afgørende interdisciplinære bånd være med filosofien eller med kultur- og litteraturstudier. Og i en sådan sammenhæng bliver det selvfølgelig langt nemmere for den sociologiske teori at frigøre sig fra al årsagsforklarende ansvar og indtage en mere svag og diffus holdning, som, ganske sigende, tillader at anvende "teoretisere" som et transitivt verbum.

Hvad, der derimod kan hævdes - og er blevet hævdet - som et stærkt argument mod denne synsvinkel, er, at det netop må være sociologiens opgave at overskride denne opsplnitning mellem *Geisteswissenschaften* og *Naturwissenschaften*, og at opsplnitningen i al tilfælde ikke er så skarp, som den ofte er blevet opfattet. For eksempel fastholdt Popper, at naturvi-

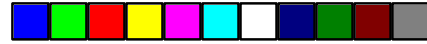
denskaberne ofte selv anvender former for subjektiv forståelse, mens humanvidenskaberne deler naturvidenskabens grundlæggende logik, hvad angår relateringen af argumentation til beviser - "gisningernes og modbevisernes metode". Ifølge Popper er det sådan, der arbejdes

med rekonstruering af en beskadiget tekst såvel som med udarbejdelsen af en teori om radioaktivitet (1972:183-6).

Efterfølgende har nyere forfattere, både filosoffer og sociologer - for eksempel Elster (1983) og Runciman (1983) - indtaget en i store træk lignende position. Den væsentligste påstand er, at når først de forskellige mulige former for "forståelse" er mere klart adskilt, end det sædvanligvis er tilfældet, "vil der ikke være noget særligt forklaringsproblem i videnskaberne", og heller intet krav til samfundsforskere

om at anvende validitetskriterier, der adskiller sig fra dem, der anvendes til at prøve forklaringer inden for andre videnskaber.

For det tredje opstår der yderligere uenighed om, hvordan man bør betragte uenigheden om sociologiens væsen. I programmet for denne konference fastslås det, at "udviklingen mod en højere grad af pluralisme ikke i sig selv er et problem". Jeg er fuldstændig uenig med det synspunkt. Det er, mener jeg, et ganske *fundamental* problem. Dette mener jeg fordi, den pluralisme, der har udviklet sig, sjældent er af nogen ægte, men snarere af en falsk karakter - for at tage fat i den skelnen, der for et stykke tid siden blev fremlagt af Klima (1972). En ægte pluralisme hænger sammen med en indædt, ofte dødbringende konkurrence

mellem forskellige forestillinger og begreber; men dette forudsætter en grundliggende metodologisk konsensus, som afgør hvilke regler og præstationsnormer, der skal konkurreres efter. I sociologien findes der stort set ikke nogen sådan konsensus. Den herskende pluralisme er, som en konsekvens heraf, i store træk falsk, da, med Klimas ord, "konfrontationen mellem de forskellige standpunkter" ikke er og ikke kan blive "organiseret som en konkurrence", eller i hvert fald ikke som en intellektuel - modsat en socio-politisk - form for konkurrence.

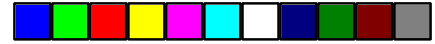
Endvidere har pluralismeproblemet på det seneste fået iblandet den voksende interesse i sociologien for kognitiv relativisme, især i form af "postmodernisme". Dette medfører intet mindre end et fuldstændigt brud med, hvad Searle (1993) har karakteriseret som "den vestlige rationalistiske tradition" - som rent faktisk udgjorde sociologiens første intellektuelle matrix. I et postmoderne perspektiv er det umuligt at forestille sig en ægte, dvs. konkurrencepræget pluralisme, da muligheden for rationelt baseret konsensus afvises. Ingen viden kan påberåbe sig privilegeret, objektiv og universel status i kraft af de procedurer, som sikrer den - kun være en variation af "vidensformer" som er specifikke i forhold til bestemte grupper, kulturer osv. og som tjener disses formål. Med andre ord *må* forskellige "standpunkter" simpelthen "konfronteres" med hinanden, og hvilken af dem, der sejrer, afgøres ikke rationelt, men ved udøvelsen af en eller anden form for socio-politisk magt.

På baggrund af det forgående, anser jeg sociologien for at befinde sig i en tilstand af intellektuel uorden på kanten af det katastrofale, og som, medmindre der foretages alvorlige modtræk, meget vel kunne *blive* katastrofal, hvis det leder til miskreditering af disciplinen og til dens institutionelle forfald - om så blot

på grund af tab af offentlig støtte (jf. Huber 1995; Hammersley 1999). Men hvad skal der så gøres? Det er ganske åbenlyst, at selve problemets væsen betyder, at intet svar på dette spørgsmål kan forventes at opnå nogen bred opbakning. Man kan kun fremsætte sit eget bud på, hvad der ville være den bedste strategi, og så håbe på at udfordre andre til enten at foreslå alternativer eller til at fremføre bedre argumenter end dem, der allerede findes for at tro, at den nuværende situation er holdbar og ikke giver nogen særlig grund til bekymring.

Mit bud lyder som følger. Vi har brug for en indsats, der er i stand til at identificere, hvad der indtil nu har været sociologiens vigtigste fremskridt. Omkring disse kan der så opbygges en ny forståelse af disciplinens "kerne" eller hovedstrømning, som, uden at virke enerådende, ikke desto mindre ville repræsentere det *essentielle* i disciplinen. Hvad man kan håbe på i et sådant forsøg, er ikke opnåelse af konsensus, men rettere at fokusere på debat og især at opmuntre dem, der nok måtte være enig i strategien, men som har et andet syn på "kernens" komponenter, til ligeledes at underkaste deres position kritisk inspektion. Sociologi er, sandt at sige, ret så fattig på succeshistorier. Men der findes, efter min bedømmelse, to succeshistorier, der bør fremhæves, også selvom de er af ganske forskellig art.

Den første succeshistorie, jeg vil anerkende, omhandler, hvad jeg skal betegne som kvantitativ social forskning; altså forskning, som involverer både dataindsamling og dataanalyse baseret på statistisk metode og derfor i sidste ende på sandsynlighedsteori. Hovedideen bag dataindsamling er først og fremmest sandsynlighedsudvælgelsen, men dog ikke kun, i sammenhæng med social forskning. For dataanalysen er hovedideen den multivariate modeludvikling.

I årtierne omkring midten af det nittende århundrede var sociologien et centralt "emneområde" for den sandsynlighedsteoretiske revolution inden for videnskabelig tænkning (jf. Krüger, Daston og Heidelberger (red.) 1987; Krüger Gigerenzer og Morgan (red.) 1987), hovedsageligt som et resultat af Adolphe Quetelets og hans tilhængeres arbejde. Quetelets model for regelmæssigheder i moralstatistikken, baseret på "the error curve", eller normalfordelingen, gav inspiration til Clerk Maxwells og Ludwig Boltzmanns kinetiske teori om gasser, som for sin del grundlagde statistisk fysik (Porter 1982). Derudover var Quetelets arbejde udgangspunktet for Galton, Edgeworth, Pearson og Yule, der, i århundredets sidste årtier, udviklede "nyere engelsk statistik", som markerede det endelige resultat af den sandsynlighedsteoretiske revolution (Stigler 1986).

Mærkværdigt nok (og af årsager, som jeg ikke her kan komme ind på, men se Goldthorpe 2000: kap.12) lykkedes det ikke for sociologien at drage fordel af disse fremskridt, i hvert fald ikke hvad angik dataanalyse. Den nye statistik blev derimod hurtigt udnyttet af både biologien, psykologien og økonomien, i form af biometri, psykometri og økonometri. Men der udvikledes ingen tilsvarende "sociometri". Da interessen for kvantitativ forskning genopstod efter Anden Verdenskrig, var sociologien derfor nødt til at overtage den statistiske metode og dens teknikker fra disse andre forskningsområder - og teknikker som variansanalyse, faktoranalyse og OLS-regression er teknikker, som sjældent passede særligt godt til de sociologiske data og problemstillinger.

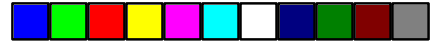
Fra 1970'erne og fremad - ironisk nok den tid, hvor "modstanden mod positivismen" var på sit højeste - blev sociologiens forbindelse til den sandsynlighedsteoretiske revolution genoprettet. Sam-

men udviklede sociologer og statistikere, hovedsageligt i sammenhæng med store surveyundersøgelser, en ny klasse af modelteknikker, som ændrede mulighederne for kvantitativ sociologi fuldstændigt - mere specifikt, mulighederne for at påvise og analysere *sandsynligheder for sociale regelmæssigheder*, hvormed, vil jeg have lov at hævde, næsten alle sociologiske problemstillinger kan behandles. For at illustrere, kan her nævnes tre sådanne teknikker.

(i) *Log-lineær regression*. Dette er en meget velfungerende metode til behandling af *kategoriale data* i relation til individers forskellige *egenskaber* - f.eks. køn, etnicitet, uddannelsesniveau, ægteskabelig status, erhvervsstatus, social klasse, religiøst tilhørsforhold og politisk ståsted. Det åbner mulighed for at finde underliggende sammenhængsmønstre blandt sådanne egenskaber og teste hypoteser i relation dertil. Gennem de sidste tyve år har den log-lineære regression ført til store fremskridt i forskningen, for eksempel inden for områder som kønsulighed, social mobilitet, ægteskabsmønstre og studier af det sociale grundlag for politisk engagement.

(ii) "*Event History*" analyse. Dette giver sociologerne mulighed for at analysere den måde, hvorpå individer eller grupper over tid skaber *forandringer og overgange* mellem *diskrete tilstande*, og det giver endvidere mulighed for at undersøge, hvad der forårsager disse forandringer. Metoden er blevet anvendt med succes i forbindelse med studier af *karriereforløb* inden for uddannelse og erhverv, såvel som kriminalitet. Og også i forbindelse med dannelses- og opløsningsprocesser i familier og organisationer

(iii) *Multivariat modelanalyse*. Dette gør sociologerne i stand til at gå videre end den, i sig selv banale, observation, at individer fungerer i samspil med super-individuelle enheder af forskellig slags. Den-

ne metode gør forskeren i stand til at estimere, i hvor høj grad individuelle handlinger og oplevelser rent faktisk er påvirket af dette samspil. Det er for eksempel gjort muligt at kunne besvare spørgsmål som, hvor meget sociale og kulturelle tiltag betyder for etnisk eksogami, eller hvor meget initiativer på undervisningsområdet betyder for børnenes faglige fremskridt, eller hvor meget sociale uligheder på makroniveau betyder for den enkeltes sundhed.

Der er en dobbelt betydning i de resultater, der er opnået gennem den statistiske analyse. For det første er der påvist empiriske regelmæssigheder på en lang række uafhængige felter, hvilket må betragtes som helt *grundlæggende*. Det drejer sig nemlig om regelmæssigheder, der ikke er åbenbare for almindelige samfundsborgere i deres daglige færden. Faktisk åbenbarer de sig *først* for sociologerne, *når* de har adgang til tilstrækkeligt omfangsrige (hovedsagelig survey) datasæt og teknikker, der er tilstrækkeligt udviklede til at kunne afsløre de iboende regelmæssigheder.

Jeg kan her komme med et eksempel fra mit eget forskningsområde, social mobilitet. Inden for den seneste forskning er de to vigtigste - og for nogle, grundlæggende erkendelsesmæssigt samstemmende - resultater følgende: (i) Det *relative* omfang af klassemobilitet mellem generationer er i store træk *konstant* over tid, og (ii) mønstret i klassemobiliteten viser også en stor *ensartethed* på tværs af landegrænserne - til trods for at det *absolutte* omfang af denne mobilitet varierer ganske meget i både tid og rum (se Featherman, Jones and Hauser 1975; Erikson og Goldthorpe 1992; Jones 1992; Wong 1994). Resultater som disse kan ganske simpelt ikke opnås uden brug af egnede statistiske redskaber på omfangsrige, longitudinelle og komparative datasæt. Jeg er enig med Joan Huber i hendes modige

angreb på postmodernisterne og andre kognitive relativister, når hun mener, at det i alt væsentligt er på grund af sociologiens evne til at producere resultater af denne art - resultater som er af åbenlys offentlig og især politisk interesse - at sociologien "tjener sit levebrød", dvs. gør sig fortjent til den offentlige støtte, den modtager.

For det andet bør sociologerne også betragte de empiriske regelmæssigheder, der bliver frembragt gennem fremskridt inden for den kvantitative sociologi, med stor *teoretisk* interesse, dvs. at der fremkommer en mængde empiriske fund, der udgør en direkte udfordring for teoretikerne. De statistiske teknikker gør altså forskeren i stand til langt klarere end tidligere at afgøre præcist, hvilke sandsynligheder og regelmæssigheder, der ligger skjult i store og komplekse datasæt - konstanter, ensartetheder, tendenser, systematisk variation etc. - i modsætning til det historisk enestående eller tilfældige. Teorien kan så rette opmærksomheden på regelmæssighederne. Det vil sige, det er, eller burde i al fald være, de sociologiske teoretikers opgave udvikle på sådanne regelmæssigheder og vise, eller i det mindste lave hypoteser om, hvordan - og gennem hvilke sociale mekanismer og processer - de bliver skabt og opretholdt, eller måske, i nogle tilfælde, modificeret.

For at tage et andet eksempel fra mobilitetsforskningen: Hver gang sociologerne forsøgte at finde teoretiske forklaringer på den tydelige tids- og rumslige variation i det *absolutte* omfang af mobiliteten, kom de ingen vegne. Vi kan nu se, at det var grundet i, at en sådan variation på ingen måde var signifikant systematisk. Der var derfor snarere brug for forklaringer af en mere specifik historisk - snarere end generel teoretisk - art. Når først ensartetheden i det relative omfang af mobiliteten, som jeg før hentydede til,

var fastsat, fik de sociologiske teorier et passende grundlag at udarbejde forklaringer på. Og en sådan proces er nu igangsat. Jeg vil dog tilføje, at dette ikke sker i form af svævende "teoretiseren" om mobilitet, men ved at forsøge at specificere de faktiske udviklingsprocesser, der gør sig gældende (se f.eks. Goux and Maurin 1997, 1999; Goldthorpe 2000: kap. 11; Breen, kommende udgivelse).

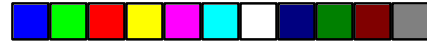
Dette bringer mig frem til den anden succeshistorie, jeg ønsker at fremlægge. Det drejer sig her om den sociale handlingsteori (action theory). Man kan dog ikke i dette tilfælde, som for den kvantitative forskning, tale om egentlige resultater og fremskridt. Der er nærmere tale om en historie, der har været i stand til at overleve en langvarig "afklaringsproces", som jeg vil forklare i det følgende. Jeg mener, det er tydeligt, at en central sociologisk teori - det vil sige en teori med overbevisende forklaringssevne - i dag må være en slags social handlingsteori i en eller anden udformning. Dette konkluderer jeg på baggrund af to udviklingstendenser.

Den første er strukturfunktionalismens klare sammenbrud. En proces, der har fundet sted i løbet af de sidste to til tre årtier. Hverken i dens liberale form som en teori om det industrielle samfund, eller i dens marxistiske form som en kapitalismeteori - som *fonctionnalisme rose* eller som *fonctionnalisme noir* - eller i helt andre former, er det lykkedes funktionalismen at frembringe brugbare forklaringer. Det er dog på ingen måde nogen absurd ide at ville forklare træk ved den sociale struktur ved at henvise til deres funktioner, eller ved at henvise til, hvordan de bidrager til opretholdelsen af de "sociale systemer", de selv er del af. Man kan sågar mene, at det var en ide, der måtte afprøves, og det især med tanke på de funktionalistiske forklaringsmodellers succes inden for biologi-

en. I dag må man dog indse, at der er et grundlæggende problem med at anvende denne type forklaringsmodeller i en sociologisk kontekst.

Hvis funktionalismen skal kunne anvendes som forklaringsmodel, er det nødvendigt, at dens analyseenheder findes inden for *lukkede områder*. Det må med andre ord være muligt, at disse systemer på en eller anden måde mister overlevelsessevnen. Teoretikeren får så mulighed for at forklare systemets konstituerende træk ved at se på dets "overlevelsesværdi". Logikken bag den funktionalistiske forklaringsmodel går ganske enkelt ud på, at man redegør for fænomenet x ved at henvise til den funktion, det udfører i systemet s , hvori man i første omgang observerer x . Der opstår dog det problem i forbindelse med "sociale systemer", både hele samfund og mindre enheder, at deres område sjældent er tilstrækkeligt lukket til at kunne give denne forklaringsmodel ordentlig "bid". Systemer med afgørende forskellige træk kan sagtens fortsætte med at eksistere side om side; og det er svært at finde kriterier for sådanne systemers "bæredygtighed". Man kunne på den anden side, med Mertons sprogbrug, sige, at der simpelthen er for mange funktionelle "alternativer" eller "ækvivalenter", til at den funktionelle forklaringsmodel kan få rigtigt fodfæste (jf. Stinchcombe 1968:kap. 3; Elster 1979: kap. 1).

Funktionalismen åbnede mulighed for hvad Coleman (1990: kap 1) kaldte "makro-til-makro" forklaringer, dvs. muligheden for at forklare træk ved det sociale system gennem at henvise til "systemkrav". Fra denne angrebsvinkel er individernes handlinger dybest set epifænomener. Individene "følger blot manuskriptet", som er skrevet af det sociale systems funktionelle forudsætninger; og hvis de ikke gør, er de - eller bliver hurtigt - irrelevante. Funktionalismens nederlag har

på den anden side understreget behovet for en større teoretisk åbning mod det "mikro-orienterede", det vil sige, at teoriene bør ikke blot indeholde en "makro-til-mikro" sammenhæng, men også, og endnu vigtigere, en "mikro-til-makro" sammenhæng. Med andre ord er det blevet nødvendigt at vende tilbage til, hvad Raymond Boudon (1987) kalder, den "individualistiske" tradition eller paradigme inden for sociologien, som han fører tilbage til Tocqueville og i særdeleshed Max Weber.

Den anden udvikling, der har ført til fremkomsten af den sociale handlingsteori som den "endegyldige bedste chance" for en overordnet sociologisk teori, er, at *inden for* det individualistiske paradigme har teorier baseret på *handlings*begrebet vist sig mere lovende og givet flere resultater, end deres hovedalternativ, de *behavioristisk* baserede teorier. Et af argumenterne i den fremførte kritik af den funktionalistiske teoris sociale systemer - og især den sene Talcot Parsons arbejde - var, at sådanne teorier ofte indeholdt en "over-socialiseret" forståelse af individet. Dette argument havde typisk afsender i en form for social behaviorisme, enten Freud-inspireret som hos Wrong (1961) eller Skinner-inspireret som hos Homans (1964). Men inden for hele dette spekter af behavioristiske positioner blev der ikke udviklet nogen særligt succesrige teorier, og forsøget derpå synes nu at være løbet ud i sandet.

Derimod synes forsøget på at genoplive det individualistiske paradigme ved hjælp af den sociale handlingsteori at lønne sig langt bedre, og bliver endda stadig videreført med stor iver. Særlig vigtig er her udviklingen af *rational choice* teorien, eller som jeg vil foretrække at kalde den, rationel handlingsteori - om end kun for at understrege, at den i sin, for sociologien yderst lovende, form skarpt adskiller sig fra formel beslutningsteori

og de former, der traditionelt anvendes inden for økonomien.

Personligt mener jeg, at den rationelle handlingsteori bør stå stærkt sammenlignet med andre former for social handlingsteori - for eksempel de, der ligger større vægt på handling i forbindelse med kulturelle værdier eller sociale normer. Det er bedre at forklare og forstå handling ud fra rationalitetsbegrebet, end ud fra, for eksempel, et "meningsbegreb" (Hollis 1987). Med andre ord, er det bedst at have den rationelle handlingsteori som udgangspunkt for udformning af en mere generel handlingsteori, inden for hvilken værdi- og normorienteret handling måske så kan finde sted (se endvidere Goldthorpe 2000: kap. 6). Vi bør forsøge at gøre dette på et hovedsageligt empirisk grundlag, det vil sige, ved at få de forskellige teorier til at konkurrere med hinanden i forsøget på at specificere kreative sociale processer. Processer, der vil være i stand til at forklare den form for konstaterede sociale regelmæssigheder, som jeg tidligere henviste til, og gøre dem forståelige.

Det er i dette perspektiv, jeg vil vurdere de nyskabende bidrag fra Coleman og Boudons, som jeg mener er de to mest betydningsfulde sociologer i denne del af det tyvende århundrede, men også det teoretiske arbejde, der nu i stigende grad foretages i en form, som i store træk er magen til deres - og i øvrigt foregår meget mere intensivt og fantasifuldt i Europa end i USA. Her tænker jeg for eksempel på Opp og Esser i Tyskland, Lindenberg i Holland, Hedström og Swedberg i Sverige og Richard Breen på *European University Institute*, som jeg har arbejdet sammen med ved flere lejligheder. Denne form for teoretisk arbejde er ganske afgjort ikke uden problemer. Rationel handlingsteori er udsat for megen - og ofte retfærdig - kritik, både hvad angår det teoretiske og det empiriske indhold. Men jeg

vil her gentage, at dens resultater og perspektiver indtil videre synes at give den en klar fordel sammenlignet med de alternativer, der ellers er til rådighed.

Lad mig konkluderende relatere min udlægning af de potentialer, som er knyttet til den nutidige sociologiske succeshistorier til de tre problemer, som jeg indledte med.

(i) *Manglen på integration mellem forskning og teori.* Jeg vil mene, at de fleste, hvis ikke alle, sociologiske problemstillinger kan fremstilles i form af - sandsynlighedsrelaterede - sociale regelmæssigheder. Den kvantitative forskning er nu i stand til at udpege og analysere sådanne regelmæssigheder langt sikrere og mere dækkende end tidligere. Resultaterne af denne form for forskning kan således fungere som den sociologiske teoris vigtigste *eksplanandum*. Den sociale handlingsteori giver gode rammer og muligheder for at specificere de sociale mekanismer og processer, der er med til at skabe, vedligeholde, modificere og afbryde sociale regelmæssigheder. Disse anstrengelsers relative succes kan være med til at afgøre, hvordan forskellige versioner af den sociale handlingsteori bør vurderes i forhold til hinanden. Dermed skabes der mulighed for at bringe forskning og teori i tættere samspil, og den ellers afventede skandale i sociologien bliver således endeligt afblæst.

(ii) *Uenigheden om sociologiens disciplinære tilhørsforhold.* De to her fremlagte succeshistorier forudsætter begge ideen om sociologien som en samfundsvidenskab; og de er i høj grad med til at skabe, både metodologiske, empiriske og teoretiske bånd mellem sociologien og de andre samfundsvidenskaber såvel som til humanvidenskaberne. Men en sociologi bestående af en virkningsfuld kombination af disse to succeshistorier ville ikke kunne anklages for "positivisme", eller i hvert fald ikke i en filosofisk menings-

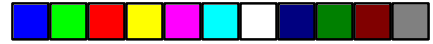
fuld betydning af det ofte misbrugte ord. Det bør især påpeges, at når vægten lægges på en social handlingsteori, må forklaringer nødvendigvis også indeholde elementer af fortolkning. Det endelige mål er faktisk, med Max Webers udtryk: "*erklærendes Verstehen*". Jeg forstiller mig en sociologi, hvor statistikken og hermeneutikken fungerer sammen, præcis som det var målet for den tyske intellektuelle tradition båret af Dilthey, Lexis og andre, blandt hvilke vi finder selveste Max Weber.

(iii) *Uenigheden om hvordan man bør betragte den eksisterende fragmentering i sociologien.* Dette er uden tvivl det vanskeligste spørgsmål. Jeg vil dog, med risiko for at afslutte temmeligt kontroversielt, sige følgende: Jeg har i det foregående tegnet et billede af en sociologi, forankret i den kvantitative forsknings fremskridt og i perspektiverne for den sociale, især rationelle, handlingsteori. Denne form for sociologi har, som jeg ser det, bedre betingelser for at blive et centralt element i en ny "kerne" eller hovedstrømning inden for disciplinen - et element, som kan være den rettesnor eller norm, alle andre krav kunne måles og vurderes ud fra. Men kan en sådan ny hovedstrømning - på grund af den dybe splid - ikke etableres, hvilket vel kunne vise sig at være tilfældet, så, tror jeg, at det for mange er blevet tid til at tænke over en, både institutionel og intellektuel, opsplitning af det, de hidtil har kendt som "sociologien". Personligt - selvom jeg rent faktisk tror, jeg repræsenterer flere og flere - har jeg intet ønske om at fortsætte med at dele institut, som det nu er, med postmodernister og andre kognitive relativister, kulturteoretikere, "lingvistiske" sociologer, "sixth-moment" etnografer og lignende. Jeg ville foretrække at finde mig et andet hjem blandt folk, der stadig har et nært forhold til den vestlige rationelle tradition generelt, og til

samfundsvidenskaben i særdeleshed.
(Oversat af Thea M. Bramming)

Litteratur

- Alexander, J.C. 1998: *Neofunctionalism and After*. Oxford: Blackwell.
- van den Berg, A. 1998: "Is Sociological Theory Too Grand for Social Mechanisms?" in P. Hedström and R. Swedberg (eds.): *Social Mechanisms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Boudon, R. 1987: "The Individualistic Tradition in Sociology" in J.C. Alexander et al. (eds.): *The Micro-Macro Link*. Berkeley: University of California Press.
- Breen, R. forthcoming: "Beliefs, Rational Choice and Bayesian Learning". *Rationality and Society*.
- Clogg, C.C. 1992: "The Impact of Sociological Methodology on Statistical Methodology". *Statistical Science*, 7:183-207.
- Coleman, J.S. 1990: *Foundations of Social Theory*. Cambridge, Mass: Belknap Press.
- Davis, J.A. 1994: "What's Wrong with Sociology?". *Sociological Forum*, 9:179-97.
- Elster, J. 1979: *Ulysses and the Sirens*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Elster, J. 1983: *Sour Grapes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Erikson, R. and J.H. Goldthorpe 1992: *The Constant Flux: A Study of Class Mobility in Industrial Societies*. Oxford: Clarendon Press.
- Featherman, D.L., F.L. Jones and R.M. Hauser 1975: "Assumptions of Social Mobility Research in the US: The Case of Occupational Status". *Social Science Research*, 4:329-60.
- Goldthorpe, J.H. 1997a: "The Integration of Sociological Research and Theory". *Rationality and Society*, 9:405-26.
- Goldthorpe, J.H. 2000: *Numbers and Narratives: Essays for a Future Sociology*. Oxford: Clarendon Press.
- Goux, D. and E. Maurin 1997: "Meritocracy and Social Heredity in France". *European Sociological Review*, 13:159-77.
- Goux, D. and E. Maurin 1999: "A Structural Approach to the Effects of Family Background on Education and Social Attainment: The Role of Expectations Reexamined". Paris: *CREST Working Paper*.
- Hammersley, M. 1999: "Not Bricolage but Boatbuilding". *Journal of Contemporary Ethnography*, 28:574-85.
- Hollis, M. 1987: *The Cunning of Reason*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Homans, G.C. 1964: "Bringing Men back In". *American Sociological Review*, 29:809-18.
- Huber, J. 1995: "Institutional Perspectives on Sociology". *American Journal of Sociology*, 101:194-216.
- Jones, F.L. 1992: "Common Social Fluidity: A Comment on Recent Criticisms". *European Sociological Review*, 8:225-59.
- Klima, R. 1972: "Theoretical Pluralism, Methodological Dissension and the Role of the Sociologist". *Social Science Information*, 11:69-108.
- Krüger, L., L.J. Daston and M. Heidelberg (eds.) 1987: *The Probabilistic Revolution*, vol. 1, *Ideas in History*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Krüger, L., G. Gigerenzer and M.S. Morgan (eds.) 1987: *The Probabilistic Revolution*, vol. 2, *Ideas in History*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Popper, K.R. 1972: *Objective Knowledge*. Oxford: Clarendon Press.
- Porter, T.M. 1982: "A Statistical Survey of Gases: Maxwell's Social Physics". *Historical Studies in the Physics Sciences*, 8:77-116.
- Runciman, W.G. 1983: *A Treatise on Social Theory: I - The Methodology of Social*

Theory. Cambridge: Cambridge University Press.
Searle, J.R. 1993: "Rationality and Realism: What is at Stake?" *Daedalus*, Fall: 55-83.
Stigler, S.M. 1986: *The History of Statistics*. Cambridge, Mass: Belknap Press.
Stinchcombe, A.L. 1968: *Constructing Social Theories*. New York: Harcourt Brace.

Wong, R.S.-K. 1994: "Postwar Mobility Trends in Advanced Industrial Societies". *Research in Social Stratification and Mobility*, 13:121-44.
Wrong, D. 1961: "The Oversocialized Conception of Man in Modern Sociology". *American Sociological Review*, 26:183-93.